

1.33

Percentage of students undertaking project work/field work/internships (Data for the latest completed academic year)

INDEX

Sr. no	Content
1	List of students undertaking the field project
2	Project Work Completion Certificates

Shivaji University Kolhapur affiliated,
Shri Siddheshwar Shikshan Prasark Sanstha, Salgare

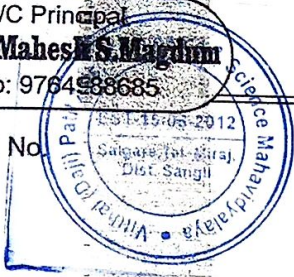
Vitthal (Daji) Patil Arts, Commerce & Science Mahavidyalaya, Salgare,

I/C Principal
Shri. Mahesh S. Magdum
Mob: 9764986685

A/p. Salgare, Tal : Miraj, Dist : Sangli, Pin 416 418.
Mob: 7058275329, E-Mail : vdbsal@gmail.com

Chairman
Shri. Tyagraj S. Patil
Mob: 9325684335

Ref. No.

Date :

Self Declaration

This is to certify that, the information, reports, true copies of the supporting documents, numerical data and web link furnished in this file verified by IQAC and head of the institution and found

All correct.

Hence this Certificate issued

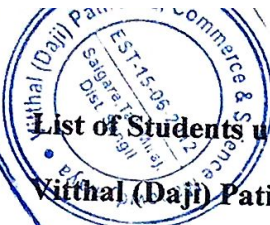
I/C PRINCIPAL
VITTHAL (DAJI) PATIL
Arts, Commerce & Science
Mahavidyalaya, Salgare
Tal. Miraj, Dist. Sangli

1.3.2

Percentage of students undertaking project work/field work/intership
(Data for the latest completed academic year)

1.3.2.1

Number of students undertaking projects work/Field work/Interships

List of Students undertaking the field project

Vithal (Daji) Patil Arts, Commerce and Science Mahavidyalya, Salgare

Tal. Miraj

Internal Quality Assessment Council (IQAC)

Department of Commerce

B.COM II (2017-2018)

Sr. No	Seat No	Student Name	Project Name
1	36445	BANSODE SUSHMETA MOHAN	Environmental pollution
2	36446	BADGE ARATI BABAN	sound pollution
3	36447	CHOUGULE AJAY SHANKAR	water pollution
4	36448	CHOUGULE PRIYANKI MARUTI	watersheds & Land use
5	36449	DALMODE SULTAN SIKANDAR	globe change
6	36450	JADHAV DIPTI DIGAMBAR	parasite & Disease Ecology
7	36451	JADHAV SANGITI RJENDRA	soil pollution
8	36452	JADHAV SUJATA SUDHAKAR	water pollution
9	36453	JAGATAP NIRMALA VILAS	Food webs
10	36454	KADAM SAVITA SIDDHU	natural disaster
11	36455	KAMBLE ASMITA VIKAS	Air pollution
12	36456	LINGLE SHUBHANGI SHIVAJI	Climate change
13	36457	MAHADIK DIGMBER RAJARAM	Globe change
14	36458	MALI GANESH YALLAPPA	Land & water use
15	36459	MANA SHOBHA BAJARANG	soil pollution
16	36460	NIKAM KHOT DHANASSHRI	water pollution
17	36461	PATIL SUJATA PANDURANG	Air Pollution
18	36462	POTDAR DIPALI PURUSHOTAM	parasite & Disease Ecology
19	36463	SHINTRE PALLAVI BALASAHEB	Noise pollution
20	36464	SHINTER RUPALI VITTHAL	Food webs.
21	36465	TELSANG PUJA SADASHIV	Environmental pollution
22	36466	WAGHAMARE PRAJAKTA VILAS	natural disaster
23	36467	WAGHAMARE POOJA NANDKUMAR	water pollution
24	36437	SURYA WANSHI ONKAR SADASHIV	Noise pollution
25	36438	SURYA WANSHI RUTURAJ VILAS	Renewable energy
26	36439	SURYA WANSHI SANDEEP SAMBHA	Urban Ecology
27	36440	PATIL NILAM SUDAM	Food webs.
28	36441	MANE VISHAJEET PRALHAD	sound pollution
29	36442	KADAM VAIBHAV BAJARANG	Soil pollution

30	36443	GURAV VARSHARANI ANNANDA	food webs.
31	36444	MORE RUTUJA SANJAY	global change
32	36434	BHOSALE SUSHANT SHAHAJI	sound pollution
33	36435	MALAME RAJASHREE ANASO	Environmental pollution
34	36436	GAIKWAD SHITAL SHASHIKANT	water pollution
35	36433	SAVVASHE NITIN MAHADEV	soil Pollution

Head
Department Of Commerce
V.P.A.C.S. Mahavidyalaya,
Salgare.

Vitthal (Daji) Patil Arts, Commerce and Science Mahavidyalya, Salgare

Internal Quality Assessment Council (IQAC)

Department of Commerce

B.COM II (2018-2019)

Sr. No	Seat No	Student Name	Project Name
1	39402	BEDAGE ARATI BABAN	Environmental pollution
2	39403	BHOSALE SUNIL SHIVAJI	sound pollution
3	39404	BANSODE NEHA RAJARAM	water pollution
4	39405	BHOSALE MEGHA ANNASO	Global change
5	39406	BISURE ASHWINI SAMBHAJI	soil pollution
6	39407	CHOUGALE ARCHANA KALLAPPA	watersheds & land use
7	39408	DESHINGE AMRUTA BABAN	parasite & disease Ecology
8	39409	GUNDEWADI PUJA SURESH	water pollution food webs.
9	39410	JADHAV MONIKA DIPALI	Food webs
10	39411	KAMBLE SANDHA ANIL	natural disasters
11	39412	KADAM ATURTA RAJENDRA	Air pollution
12	39413	KAMBLE PRANOTI BHARAT	climate change
13	39414	KAMBLE SANGRAM BABASO	global change
14	39415	KARANJANGE ROHINI ANIL	land & water use
15	39416	KATA VIDYA UTTAM	soil pollution
16	39417	KHARAT AHILYA ANNASAHEB	water pollution
17	39418	KOLI PRAJAKTA ANANDA	Air pollution
18	39419	MOHITE MANASWI DEVDAS	parasite & disease Ecology
19	39420	PAREKAR SNEHAL NANASO	Noise pollution
20	39421	PAWER ANUJA VASANT	food webs.
21	39422	PAWER RAHUL DNYANDEV	Environmental pollution
22	39423	SHENDAGE SEEMA HANMANT	natural disaster
23	39424	SALUNKHE SNEHAL VITTHAL	water pollution
24	39425	SHAIKH SIMRAN AJMUDDIN	Noise pollution
25	39426	SHEJULE RUTUJA SUKHADEV	sound pollution
26	39427	SHINDE ROHINI BHAGWAN	soil pollution.
27	39428	SUTAR MONIKA BABASAHEB	Renewable energy
28	39429	SUTAR SNEHA ARUN	Urban Ecology
29	39430	ANJANKAR SUKHADA SHIVAJI	Food webs.
30	39398	GHODAKE GAUTAMI VINOD	Environmental pollution
31	39399	KHOT AISHAVARYA SUDAM	global change
32	39400	MAHAISHALKAR BHARAT	Natural disaster

33	39401	MAHADEV BABAR MADHURI NANASO	food webs
34	39397	BABAR KIRAN LALASAHEB	water pollution
35	39394	GURAV ASHISH MANOHAR	Plastic Pollution
36	39395	SALUNKHE SAMBHAJI SHIVAJI	water Pollution
37	39396	PARAKAR SNEHAL NANASO	soil Pollution.

S. B. J.
Head

Department Of Commerce
V.P.A.C.S. Mahavidyalaya,
Salgare.

Vitthal (Daji) Patil Arts, Commerce and Science Mahavidyalaya, Salgare

Internal Quality Assessment Council (IQAC)

Department of Commerce

B.COM II (2019-2020)

Sr. No	Seat No	Student Name	Project Name
1		BEDGE BHARATI VITTHAL	Soil pollution
2		CHAVAN KRUSHANA SHAMRAO	water pollution
3		CHOUGALE AISHWARYA BHASU	food webs.
4		GADVE POOJA RAJENDRA	Natural disasters
5		GURAV SAURABHA ANANDA	Air pollution
6		GURAV ANKITA RAM	climate change
7		IRALE SIDDHU APPASO	Environmental pollution
8		KADAM TUSHAR SANJAY	Noise pollution
9		KATKAR SURAJ UTTAM	Land & water use
10		KHATTE URMILA NAMADEV	Natural disaster
11		KHOT USHA SUBHASH	food webs.
12		KORE PRATHAMESH PRASHANT	soil pollution
13		MALI KOMAL BASAPPA	Environmental pollution
14		MALI SWATI MAHADEV	Noise pollution.
15		MANE ABHIJEET SUKHADEV	soil pollution
16		MULANI AASAMA RAFIK	food webs
17		NIKAM RUTIKA RAM	climate change
18		PATIL DIVYA MAHADEV	water pollution
19		PATIL SUYASH GUNDA	Environmental pollution
20		PAWER POOJA PANDURANG	Natural disaster
21		PAWER VANDANA CHANDRKANT	food webs.
22		PINJARI RIHANA BADASHA	Noise pollution
23		PIRGONDE VARSHA MAHADEV	global change
24		SANADI RUKSANA TAJUDDIN	Air pollution
25		SHINDE SHITAL TANAJI	sound pollution
26		UTTARE RESHMA SMBHAJI	urban Ecology

Shy
Head

Department Of Commerce
V.P.A.C.S. Mahavidyalaya,
Salgare.

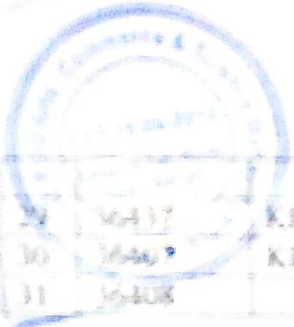
Witthal (Daji) Patil Arts, Commerce and Science Mahavidyalya, Salgare
Tal. Miraj

Internal Quality Assessment Council (IQAC)

Department of Commerce

B.COM II (2020-2021)

Sr. No	Seat No	Student Name	Project Name
1	36409	BANDGAR VINAYAK CHANDRAKANT	Environmental pollution
2	36410	BISURKAR RADHIKA NANASAHEB	sound pollution
3	36411	CHOUGALE OMKAR DHONDIRAM	water pollution
4	36412	GAIKWAD ABISHEKH BALASABHE	globe change
5	36413	GAIKWAD YASHRAJ SHAHAJI	Parasite & Disease Ecology
6	36414	GAIKWAD TEJASHRI SURENDREA	soil pollution
7	36415	HONRAO BHAGYASHRI CHINDANAND	food webs.
8	36416	JADHAV TANUJA DADASAHEB	climate change
9	36417	KADAM ASHITOSH RAJENDRE	Land & water use
10	36418	KADAM SHRIDHAR UMAJI	Natural disaster
11	36419	KAMBLE PALLAVI DHANPAL	Air pollution
12	36420	KAROLE SHRUTIKA RAMESH	climate change
13	36421	KOLI VAISHANAVI BALASO	Noise pollution
14	36422	KORE PRASHANT NAYAKU	food webs.
15	36423	KORE PRATIKSHA PRASHANT	Natural disaster
16	36424	MALI SONALI NANDKUMAR	food webs.
17	36425	MORE MAYURI MANIK	Noise Pollution
18	36426	MUJAWAR JINIYA RAJU	sound pollution
19	36427	NIKAM PRATIKSHA KASHINATH	Food webs.
20	36428	NIKAM RADHIK NAMDEV	water pollution
21	36429	PATIL ANITA DADASO	Land & water use
22	36430	PATIL ATHRAV ANANDA	soil pollution
23	36431	PATIL BALASO SAMBHAJI	Air pollution
24	36432	PATIL GANESH MAHADEV	water pollution
25	36433	PAWER POOJA PANDURANG	climate change
26	36434	SARGAR RAHUL TANAJI	parasite & disease Ecology
27	36435	SHINDE PRAVEEN NAMDEV	soil pollution
28	36436	SURYA WANSHI ABHISHEK TUKARAM	Land & water use

29 16-117
30 16-408
31 16-408

KHOT SUNIL MALLAPPA
KHANDEKAR PUJA SHAMBHAI

Natural disaster
climate change

[Signature]

Head
Department Of Commerce
V.P.A.C.S. Mahavidyalaya,
Salgare

Vitthal (Daji) Patil Arts, Commerce and Science Mahavidyalya, Salgare

Internal Quality Assessment Council (IQAC)

Department of Commerce

B.COM II (2021-2022)

Sr. No	Seat No	Student Name	Project Name
1	39918	INGALE SOURABHE SHIVAJI	Environmental Pollution
2	33919	JADHAV SURAJ SAHADEV	Sound Pollution
3	33920	NIKAM NIKHIL POPAT	water pollution
4	33921	GIDDE SUPRIYA TANAJI	watersheds & Land use
5	33922	JADHEV SUDRASHAN VIKAS	Globe change
6	33923	MIRAJE SAGAR MALLAPPA	plastic pollution
7	33924	JADHAV PRAKESH NAMDEV	Air pollution
8	33925	KAMBLE RITESH GANESH	water pollution
9	33926	KHENDKER SNEHAL ANIL	food chain webs
10	33927	PATOLE VAIBHAV TANAJI	Natural disaster
11	33928	NIKAM DEEPAK MANIK	climate change
12	33929	CHOUGULE RENUKA BASGONDA	Land & water use
13	33930	NIKAM KHOT OMKAR	sound pollution
14	33931	GIDDE NIKITA ASHOK	Globe change
15	33932	KORE PRADEEP PRAKESH	Noise pollution
16	33933	KORE TEJASWI MARUTI	Air pollution
17	33934	SUTAR HARSHED ADHIK	food webs.
18	33935	KEDGE GIRISH ASHOK	Land & water use
19	33935	SARGAR NAKUSA KONDIBA	Environmental Pollution
20	33936		
21	33037	ATPADEKAR DISHA DATTATRAY	Natural disaster
22	33938	BAJBALE PRIYANKA GANAPATI	Renueable energy
23	33939	BILURE AISHWARYA VIJAY	Urban Ecology
24	33940	CHAVARE KAVITA LINGAPPA	Sound pollution
25	33941	JAGTAP ASMITA MAHADEV	soil pollution
26	33942	KAULAPURE ANUPAMA NAMDEV	food webs
27	33943	MALI SANIKA SANJAY	plastic pollution
28	33944	MOPARE SMITAL BHASKAR	Globe change
29	33945	NARUTE LAXMI BHAVUSAHAB	Air pollution
30	33946	NIKAM KHOT VISHAL ANKUSH	Sound pollution
31	33947	NIKAM OMKAR RANGRAO	Natural disaster

32	11948	NIKAM VISHWADEEP HIMMAT	Food webs
33	11949	MHINDE SNEHAL TANAJI	Environmental pollution
34	11950	SHITOLE PRADNYA SANJAY	water pollution
35	11951	MUTAR VISHAL ANANDA	Global change
36	11952	WAGHMARE AKASHAY NARAYAN	climate change
37	11917	KHANDEKAR PUJA KONDIBA	water pollution

Head

Department Of Commerce
V.P.A.C.S. Mahavidyalaya,
Salgaon.

vithal (Daji) Patil Arts, Commerce and Science

Mahavidyalaya, Solgare Tal. Miraj Dist. Sangli

Dept. of Commerce year. 2022-2023

Sr. No.	Student Name	Project Name
1	Narute Sanika Bhausaheb.	Environ. Pollution
2	Kadam Shruti Vinod	— 11 —
3	Patil Sourabh Sampat	Soil Pollution
4	Sharkhane Manisha Vasant	— 11 —
5	Kore Aji Ramchandra	Water Pollution
6	Koshti Rohit Ramesh	— 11 —
7	Kamble Prabudh Rangrao	Soil Pollution
8	Edalce Pratiksha Prakesh	— 11 —
9	Kumar Amit Sanjay	Natural Disaster
10	Patil Naikba Vithal	— 11 —
11	Kamble Bhumika Babasaheb	Air Pollution
12	Kodag Harsh Mahesh	— 11 —
13	Kothale Yuvraj Anil	Climate Change
14	Kore Ramesh Mahadev	— 11 —
15	Bhosale Vinayak Nanasa	Global Change
16	Shingade Mayuri Ashok	— 11 —
17	Mane Sanskruti Prakesh	Noise Pollution
18	Jadhav Praywal Dnyeshw.	— 11 —
19	Dalewi Priyanka Shankar	Natural Disaster
20	Alwaker Aishwarya Balasaheb	— 11 —
21	Ingale Mahadev Yashwanth	Plastic & Design
22	Kundale Santosh Shivaji	— 11 —
23	Bandgar Harsh Suresh	Global Change

Vitthal (Daji) Patil Arts, Commerce and Science Mahavidyalaya, Salgare

Tal .Miraj Dist.Sangli

CERTIFICATE

This is to certify thatof B.Com.II
Environment Studies has successfully completed the project entitled
“” and submitted in
the year

Place:

Date:

Project Guide

Examiner

**Head
Department Of Commerce
V.P.A.C.S. Mahavidyalaya,
Salgare.**

Vinhal (Daji) Patil Arts, Commerce and Science Mahavidyala, Salgare

Tal .Miraj Dist.Sangli

CERTIFICATE

This is to certify thatof
B.Sc. III Chemistry has successfully completed the project entitled
"....."
and submitted in the year

Place:

Date:

Project Guide

Examiner

HOD

Vinthal (Daji) Patil Arts, Commerce and Science Mahavidyala, Sangli

Tal. Miraj Dist. Sangli

CERTIFICATE

This is to certify that of B.A. II
Environment Studies has successfully completed the project entitled
"....." and submitted in
the year

Place:

Date:

Project Guide

Examiner

HOD

SHIVAJI UNIVERSITY, KOLHAPUR

Student Name List For Exam March 2019

(468) Vitthal (Daji) Patil Arts, Commerce & Science Mahavidyalaya, Salgare

Program Name : 286 B.Sc.(Sem.)

Pattern : semester

Program Part : B.Sc.(Sem.-4) Part No - 2

Category : Theory

SrNo	Seat No	PRN	Name	Center Name
SEM - IV				
1	33695	2017032028	!CHAVAN SHEETAL GAJANAN - Climate change	VPACS
2	33696	2017032448	!JADHAV SHIVANI SHIVAJI - Renewable energy	
3	33697	2017032722	KOLI VISHAL GANAPATI - urban Ecology	
4	33698	2017032497	LOHAR YOGESH JAYENDRA - land & water use	
5	33699	2017032662	!MALGAVE ASHWINI NILKANTH - Endangered species	
6	33700	2017032731	!MORE DIPALI BABAN - Fire ecology	
7	33701	2017032210	!PAWAR KAJAL MANIK - deforestation	
8	33702	2017032360	BAJBALE MAHESH APPASAHEB - Acid rain	
9	33703	2017032321	JADHAV VIJAY PRAKASH - Geothermal energy	
10	33704	2017102411	!BISURE SUJATA SHIVAJI - sustainability	
11	33705	2017086446	CHOUGULE BIRUDEV BABASAHEB - Agricultural pollution	
12	33706	2017031972	DESAI SHUBHAM SAHEBRAO - conservation biology	
13	33707	2017032624	!HONRAO ANKITA MAHADEV - light pollution	
14	33708	2017032400	!JADHAV YOGITA HANMANT - pollution	
15	33709	2017086637	!KADAM URMEELA SUBHASH - waste & recycling	
16	33710	2017102387	!KADAM GAYATRI RAMCHANDRA - Biomass	
17	33711	2017032290	KORE DHANAJI RAGHUNATH - climate change impact on rural communities	
18	33712	2017032466	!KUNDLE SHRADHA VIJAY - Noise pollution	
19	33713	2017032038	!MALI KOMAL SURESH - Great green wall	
20	33714	2017032671	MAKANADAR ASHAPAK RAMAJAN - solar energy & pollution	
21	33715	2017032487	MHAISHALKAR LAXMAN SADASHIV - conservation biology	
22	33716	2017032002	!PATIL PRIYANKA DADASO - fire ecology	
23	33717	2017032215	PAWAR AMOL BALWANT - Geographic information system	VPACS
SEM - III, IV				
24	33672	2017032632	BHOSALE PRAKASH SUKHADEV - Humanity & the environment	VPACS
25	33673	2017086403	JEUR GANESH SHANKAR - Air pollution leading to cancer	
26	33674	2017086430	!LAVATE ANJANA TUKARAM - Rain water harvesting	
27	33675	2017032326	GAIKWAD SUKHDEV BAPUSAHEB - sustainability	
28	33676	2017032136	KUNDLE VAIBHAV PRAKASH - Geothermal energy	
29	33677	2017032428	!PATIL SONALI SHIVRAM - Acid rain	
30	33678	2017032340	GUNDEWADI SAURABH BALASAHEB - Air pollution	
31	33679	2017032652	!SURYAWANSHI JYOTSANA MARUTI - sound pollution	
32	33680	2017032676	HARGE ABHISHEK CHANGONDA - water pollution	
33	33681	2017032558	PATIL YASH VILAS - Acid rain	
34	33682	2017103466	WANDARE RANJEET MAHADEV - deforestation	
35	33683	2017032423	!SURYWANSHI MRUNALI BHANUDAS - Fire ecology	
36	33684	2017032689	ARAGE RAJENDRA RAMA - Endangered species	

VPACS - Vitthal (Daji) Patil Arts, Commerce & Science Mahavidyalaya, Salgare

Total number of students :- 59

SHIVAJI UNIVERSITY, KOLHAPUR

Student Name List For Exam March 2019

(468) Vitthal (Daji) Patil Arts, Commerce & Science Mahavidyalaya, Salgare

Pattern : semester

Program Name : 286 B.Sc.(Sem.)

Program Part : B.Sc.(Sem.-4) Part No - 2

Category : Theory

SrlNo	Seat No	PRN	Name	Center Name
SEM - III, IV				
37	33685	2017032179	BAJABALE DARILING BABASAHEB - climate change	VPACS
38	33686	2017086415	CHOUGULE VINAYAK TAMMANNA - Renewable energy	
39	33687	2016053247	CHOUGULE SHUBHAM SANJAY - Urban ecology	
40	33688	2017032445	GIDDE AJIT KISAN - land & water use	
41	33689	2017086421	INGOLE SHUBHAM DINKAR - Endangered species	
42	33690	2017032162	SURYAWANSHI KULDEEP SAMHAJI - Fire ecology	
43	33691	2017032685	BHUSNUR VINAYAK GANAPAT - Rain water harvesting	
44	33692	2017102359	!KALE URMILA SURYAKANT - Air pollution leading to cancer	
45	33693	2017086553	!NIKAM KOMAL POPAT - Humidity & the environment	
46	33694	2017031941	SALUNKHE SUBHASH TATYASAHEB - Agricultural pollution	VPACS
SEM - II, III, IV				
47	33663	2017032616	MISAL SHAILESH MANIK - conservation biology	
48	33664	2017032642	NAIK VIKAS APPASO - Great green wall	
49	33665	2017032583	SAWANT SANDIP RAVSAHEB - Biomass	
50	33666	2017032647	CHAVAN ATUL BALASAHEB - Noise pollution	
51	33667	2017032720	MORE MAHESH VISHNU - Solar energy & pollution	
52	33668	2017032414	NAIK PRATIK MANIK - Endangered species	
53	33669	2017032606	NAIK PRAVIN NARSING - Fire ecology	
54	33670	2017032710	PARIT MAHESH MALLAPPA - Deforestation	
55	33671	2017032574	PATIL SANDIP BALASO - Acid rain	
SEM - I, III, IV				
56	33662	2016071923	KAMBLE CHAITANYA DATTATRAYA - Geographic information system	VPACS
SEM - I, II, III, IV				
57	33659	2017032517	KORE RAMESH SURESH - Humidity & the environment	
58	33660	2017086331	SHELAKE SUNIL BIRU - climate change impact in rural	
59	33661	2017102310	PATIL SHANTINATH KUMAR - Biomass	community

Environment

Year - 2022 - 2023

B.Sc - II

97

Sr. No.

No

Name of Students

Project Name

1)

28873

Gondhali utakrsha
Annappa

climate change

2)

28874

Mane Nikita
Ashok

Renewable energy

3)

28875

Kharat Ashwini
Arun

Urban ecology

4)

28860

Mudhole suresh
Sadashiv

land & water
use

5)

28861

pawar pratik
prabhakar

Endangered
species

6)

28862

Sable shrihari
vijay

Fire
ecology

7)

28863

karale Avdhut
Balaso

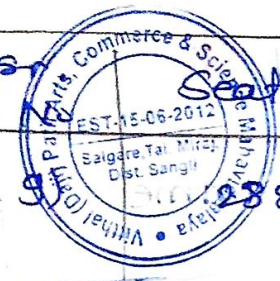
Deforestation

8)

28864

Telsang Monali
Guruprasad

Acid
rain

Sl. No.	Student Name	Project subject.
	Bandgar Pramod Tukaram	Sustainability
10)	Shinde Aditya Tukaram	Agricultural pollution
11)	Shirdone Shorad Ekanath	Conservation biology
12)	Tambolir Karina Mirasa	light pollution
13)	Potadkar pranjali vasudev	waste & Recycling
14)	kempwade Shrihar Ramesh	Biomass
15)	Hanmapure Shivputra sadashiv	Climate change Impact on rural communities
16)	Honrao Jyoti Ajit	Noise pollution
17)	Shinde pullavi Babasaheb	Great green wall.

18) 28852

Charan Ajinkya
Akaram

Solar energy &
pollution

19) 28853

Dalavi vikas
Mahadev

conservation
biology

20) 28854

Ingvale satyjeet
Suresh

Fire ecology

21) 28855

patil santosh
Shirgonda

Geographical
Information system

22) 28856

pawar krushnant
Shiraji

Humanity & the
environment

23) 28857

Nikam Govind
Madhukar

conservation
biology

24) 28858

Mallewade Shirji
Jaykumar

Fire
ecology

Vitthal (Daji) Patil Arts, Commerce and Science Mahavidyala, Sangare

Tal .Miraj Dist.Sangli

CERTIFICATE

This is to certify thatof B.Sc.II
Environment Studies has successfully completed the project entitled
“” and submitted in
the year

Place:

Date:

Project Guide

Examiner

HOD

VITTHAL (DAJI) Patil Arts, Commerce and Science Mahavidyala, Salgare

Tal .Miraj Dist.Sangli

CERTIFICATE

This is to certify thatof
B.A.II Environment Studies has successfully completed the project entitled
"....."
and submitted in the year

Place:

Date:

Project Guide

Examiner

HOD

PRINCIPAL
VITTHAL (DAJI) PATIL
Arts, Commerce & Science,
Mahavidyala, Salgare
Tal. Miraj, Dist. Sangli

Vitthal (Daji) Patil Arts, Commerce and Science Mahavidyalaya, Salgare

Tal .Miraj Dist.Sangli

CERTIFICATE

This is to certify thatof
B.Com.II Environment Studies has successfully completed the project entitled
“”
and submitted in the year

Place:

Date:

Project Guide

Examiner

Head
Department Of Commerce
V.P.A.C.S. Mahavidyalaya,
Salgare. HOD

PRINCIPAL
VITTHAL (DAJI) PATIL
Arts, Commerce & Science,
Mahavidyalaya, Salgare
Tal. Miraj, Dist. Sangli

नावः - कोटे तेजस्वी मारुती

वर्गः - B.Com (II). Sem (IV)

कॉलेज नावः - विठ्ठल (दाजी) पाटील
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय,
समठोर.

प्रकल्प नावः - हवा प्रदूषण

परिक्षा क्र.ः - 33933

वर्षः - 2021 - 2022

नावः - कोट तेजस्वी माहती

वर्गः - B.Com (II). Sem (IV)

कॉलेज नावः - विठ्ठल (दाजी) पाटील
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय,
सलगेर.

प्रकल्प नावः - हवा प्रदूषण

परिक्षा क्र.ः - 33933

वर्षः - 2021 - 2022

हवा प्रदूषण

हवा प्रदूषण प्रकल्प प्रस्तावना :-

आजच्या युगात पर्यावरणीय प्रदूषण हा मानवजातीसाठी सर्वात मोठा धोका आहे. वाढत जाणारी लोकसंख्या, नियंत्रणाबाहेर वाढत चाललेले औद्योगिक क्षेत्र आणि वाढती चाललेले औद्योगिक क्षेत्र आणि वाढती शहरे आणि नैसर्गिक संसाधनांचा बेजबाबदार पणे वापर यामुळे पर्यावरणावर घातक परिणाम होऊन पर्यावरणावर गंभीर परिणाम होऊन पर्यावरण गंभीर परिणाम होतात. मानवाच्या तीन मुलभूत गरजा म्हणजे जल, जमीन आणि हवा या वेगवेगळ्या मानवी कृतींमुळे प्रदूषण होतात.

हवा प्रदूषणाचा जर आपण इतिहास पहाला तर पूर्वीची हवा ही आताच्या हवेपेक्षा कित्येक पटींनी शुद्ध होती. औद्योगिक क्रांतीची सुरुवात आणि त्यानंतर वाढत जाणारे उद्योग घेऊन आणि मोठ्या प्रमाणावर वाढत जाणारी लोकसंख्या या लोखसंख्येला पुरवल्या जाणाऱ्या सोई श्रुविधा त्यासाठी तयार केली गेलीली उपकरणे चांदून दिवसेंदिवसे वाढ होऊन त्यांसहून बाहेर पडणाऱ्या विविध प्रकारच्या वायूंमुळे दिवसेंदिवस पृथ्वीवरील हवा ही प्रदूषित होत चालली आहे.

हवा प्रदूषणाची कारणे कोणती आहेत, हवा प्रदूषणास कारणीभूत ठरणारे घटक कोणते आहेत आणि हवा प्रदूषण रोखण्यासाठी कोणते उपाय योजना केल्या पाहिजे आणि कोणत्या गोष्टी या केल्या नाही पाहिजेत याबाबत 'हवा प्रदूषण' या प्रकल्पाच्या साध्यमातून शक्तिस्तर माहिती घेणार आहोत.

कार्यपद्धतीचा अवलंब केला.

या प्रकल्पाबाबत माहिती संकलित करण्यासाठी मी परिसरातील काही व्यक्तींना प्रश्नावली व्दारे परिसरातील वाढत्या प्रदुषण पातालीबाबत वाढत्या प्रदुषण पातालीबाबत प्रश्नावली व्दारे प्रश्न विचारण्यात आले. आणखी व्दारे प्रश्न विचारण्यात आले आणखी त्या माहितीचे संकलन करण्यात आले. त्याचबरोबर पर्यावरण विषयक पुस्तकांच्या आधार घेऊन प्रश्नावली तून तयार झालेल्या मुद्द्यांबाबत सविस्तर माहितीचे संकलन केले.

तयार केलेल्या मुद्द्यांबाबत अधिक माहिती सविस्तर माहिती जाणून घेता यावी यासाठी मी आंतरजालावर (इंटरनेटवर) उपलब्ध असलेला शैक्षणिक संकेतस्थळांचे वेबसाईटचा वापर केला. त्यांच्या माध्यमातून प्रकल्पाबाबत अधिक माहिती मिळवणे शक्य झाले. संकलित केलेल्या माहितीची मुद्रेसूद सांठणी केली व ती माहिती प्रकल्पामध्ये पुढे समाविष्ट करण्यात आली आहे. सधर नमूद केलेल्या माहितीच्या आधारे प्रकल्पाचे निरीक्षण विश्लेषण आणखी निष्कर्ष यांची नोंद केली.

वायु प्रदूषण :-

वायु प्रदूषणात अपायकारक कण जैविक रेणू किंवा इतर हानिकारक पदार्थांचा पृथ्वीच्या वास्तव-रणात शिरकाव होतो यामुळे रोग, मानवांचा मृत्यू व इतर सजीवांचे नुकसान होते.

वायु प्रदूषण (प्रदूषण प्रतिबंध व नियंत्रण) अधिनियम १९८६ नुसार वायु प्रदूषणाची व्याख्या: "वायु प्रदूषण म्हणजे वातावरणात कोणत्याही धान, द्रव किंवा वायुरूप पदार्थांचे अस्तित्व अशा प्रमाणात, की जे मानवाला, सजीवांना, वनस्पतींना हानिकारक ठरू शकते."

वायु प्रदूषके :-

अतिसूक्ष्म कण :- काळजळी, धूर डांबर किंवा धूळ आणी घरगुती कचरा.

विषारी वायु :- कार्बन मोनोऑक्साईड, नायट्रोजन ऑक्साईड, सल्फर ऑक्साईड व संप्लगीत सेप्रिय संयुगे.

धातू :- शिसे, जस्त, लोह आणी क्रोमिअम

औद्योगिक प्रदूषके :- बेंझीन, इथर असीटिक अम्ल, सायनाईड संयुगे इ.

कृषी प्रदूषके - किडनासके, तण नाशके, बुरशीनाशके आणी रासायनिक खत.

विषयाचे महत्व :-

"हवा, पाणी आणि मातीच्या भौतिक, रासायनिक किंवा जैविक वैशिष्ट्यांमधील अनिष्ट बदलांमुळे सजीवांच्या जीवनावर घातक परिणाम होतात. किंवा कोणत्याही सजीवाच्या आरोग्याला धोका निर्माण होतो," याला प्रदूषण असे म्हणतात.

आज उद्योगधंद्यांची बेसुमार वाढती संख्या जर आपण पाहिली तर त्यांमधून उत्सर्जित होणाऱ्या विविध विषारी घटकांच्या समावेश असलेल्या वायूमूळे हवा प्रदुषित होऊन जाते आणि याच वायू प्रदूषणामुळे अनेक व्याधी जडत आहेत. सजीवांमध्ये बुद्धीमान प्राणी म्हणून मानव वापरत आहे. त्याच्या वागणुकीतून सजीवसुक्षीया विकासपेक्षा स्वहितार्थ त्या सृष्टीच्या निवाशाच वारंवार पाऊल पडत आहेत.

औद्योगिकीकरणामुळे मोठ्या प्रमाणावर उत्पादन करणे शक्य होत असले तरीही स्वतःची प्रगती करण्याच्या चढाओढीत जलद विकास प्रक्रियेमुळे पर्यावरणाचे मोठ्या प्रमाणावर नुकसान होत आहे. पर्यावरणाची स्थिती सुधारणाची गरज असल्याचे स्पष्ट झाले आहे. आज विकास प्रकल्पातून होणाऱ्या हवेच्या प्रदूषणामुळे पर्यावरणावर विपरीत परिणाम होऊ लागला.

आज मानवाच्या च कृतीमुळे निष्काळजीपणांमुळे सभोवतालच्या पर्यावरणावर घातक परिणाम होत असलेले दिसून येत आहे. आज हवा प्रदूषणाबाबत सर्वांनी सविस्तर माहिती जाणून घेऊन त्यावर वेळीच उपाय करणे गरजेचे आहे. म्हणून हवा प्रदूषण हा विषय आजच्या आधुनिक जगात फार महत्वाचा आहे.

प्रकल्प उद्दिष्टे :-

- दवा प्रदूषण म्हणजे काय त्याची संकल्पना जाणून घेणे.
- दवा प्रदूषणाचा पर्यावरणावर कोणता परिमाण होतो याची माहिती मिळवणे.
- दवा प्रदूषणामुळे पर्यावरणावर होणारे हातक परिणाम कमी करण्यासाठी करण्यात येणाऱ्या उपाय-योजनांची माहिती घेणे.
- दवा प्रदूषणाची कारणे, आणि दवा प्रदूषण होण्यास कारणीभूत ठरणारे घटक यांची माहिती मिळवणे.
- दवा प्रदूषण रोखण्यासाठी शासनाने केलेल्या उपाय योजना माहित करून घेणे.
- दवा प्रदूषणामुळे होणाऱ्या हातक परिणामांची माहिती इतरांना करून देणे.

प्रकल्प कार्यपद्धती :-

'वायू प्रदूषण' हा प्रकल्प करीत असताना मी प्रकल्पाची माहिती मिळविण्यासाठी वर्तमानपत्रात द्यापूण झालेल्या बातम्यांचा उपयोग केला तसेच इंटरनेट वर उपलब्ध असलेल्या माहितीचा वापर करून प्रकल्पाची माहिती संकलित केली. प्रकल्पाचा विषयानुसार पाठ्यांचा मोठ्या प्रमाणात होत असलेला वायू प्रदूषण आणि त्यामुळे होत असलेले मानवी जीवनावर परिणाम तसेच पर्यावरणावर होणारे परिणाम यावरील माहिती मिळविण्यासाठी मी मुलाखत, प्रश्नावली व क्षेत्रक्षेप या

प्रकल्प अहवाल :-

आजच्या युगात पर्यावरणीय प्रदूषण हा मानवजातीसाठी सर्वात मोठा धोका आहे. वाढत जाणारी लोकसंख्या, नियंत्रणाबाहेर वाढत चाललेले औद्योगिक क्षेत्र आणि वाढती शहरे आणि नैसर्गिक संसाधनांच्या बेजबाबदार पणे वापर यामुळे पर्यावरण दूषित होऊन जाते. प्रदूषणामुळे पर्यावरणावर हातक परिणाम होऊन पर्यावरणावर गंभीर परिणाम होतात.

आज मानवाच्या च कृतीमुळे निष्काळजीपणा-मुळे हा आज सभोवतालच्या पर्यावरणावर हातक परिणाम होत असलेले दिसून येत आहे. आज हा प्रदूषण हा विषय उपाय प्रदूषणाबाबत सर्वांनी सविस्तर माहिती जाणून घेऊन त्यावर वेळीच उपाय करणे गरजेचे आहे म्हणून हा प्रदूषण हा विषय आजच्या आधुनिक जगात फार महत्वाचा आहे.

मी शैक्षणिक वर्ष 2020-21 मध्ये पर्यावरण या विषयाचा प्रकल्प करण्यासाठी "वायू प्रदूषण" या विषयाची निवड केली. या विषयाबाबत माहिती मिळवण्यासाठी सर्वेक्षण मुलाखत या कार्यपद्धतीचा अवलंब केला. हा प्रकल्प करत असताना परिसरातील वाढत जाणाऱ्या वायू प्रदूषणाबाबत माहिती घेणे वायू प्रदूषणाचा पर्यावरणावर होणारा परिणाम जाणून घेणे सभोवतालच्या पर्यावरणावर कोणता परिणाम होतो याची माहिती मिळवणे. पर्यावरणावरील परिणाम टाळण्यासाठी करण्यात येणाऱ्या उपाययोजनांची माहिती घेणे. यांसारखी उद्दिष्टे समोर ठेऊन मी या प्रकल्पाची माहिती एकत्रित केली.

वाढत्या वायू प्रदूषणाचे आजूबाजूच्या परिसरावर हातक परिणाम घडून येतात हे निव्वणून झाले.

वायू प्रदूषणाचे स्रोत आणि वायू प्रदूषण नियंत्रण उपाय
वायू प्रदूषणाचे मूलभूत स्रोत नैसर्गिक व
मानवनिर्मित आहेत.

नैसर्गिक स्रोत :-

प्रदूषणाचे नैसर्गिक स्रोत, जे नैसर्गिक घटनांमुळे
उद्भवतात. उदा. ज्वालामुखी उद्रेक, जंगलातील वणवा,
जैविक विघटन, परागकण, फलफल किरणोत्सारी घटक.
इ.

मानव निर्मित स्रोत :-

प्रदूषणाचे मानवनिर्मित स्रोत हे मानवी
क्रियांमुळे होतात. उदा. घरातील हवेतील प्रदूषके, वाह-
नांचे ज्वलन, कृषिजन्य क्रिया, औद्योगिक उत्सर्जन, औ-
ष्णिक वीज प्रकल्प इत्यादी.

वायू प्रदूषण नियंत्रित करण्यासाठी पुढील उपाय सुचवि-
ले गेले आहेत.

1. कोळसा, जवळ लाकूड आणि कचरा वांना जाळणे थांबा.
2. पुनर्नवीकरणीय उर्जा संसाधनांचा उपयोग करा.
3. प्रदूषण नियंत्रण कायद्याचे काटेकोर पणे पालन करा.
4. भूपृष्ठावरील प्रदूषण कमी करण्यासाठी घरांच्या छुराड्यांची उंची शक्य तेवढी उंच करा.
5. वातावरण शुद्ध राहण्यासाठी वृक्षारोपण करण्यावर भर द्या. वृक्ष प्रदूषित वायू शोषून घेतात व त्यांच्या पानांवर हवेत तरंगणारे कणयुक्त घटक चिकटतात.

6. खाजगी वाहनापेक्षा सर्वाजनिक वाहतूक प्रणालीचा वापर करा.

7. वायू प्रदूषणावर नियंत्रण ठेवण्याची उत्तम पद्धत म्हणजे 'प्रदूषण प्रतिबंध', ज्याला स्रोत कमी करणे असेही म्हणतात, ही प्रक्रिया स्रोत प्रदूषण कमी करते, नाहीसे करते किंवा प्रतिबंधित करते.

8. प्रत्येक वाहनासाठी तुम्हाला नियमितपणे पीयूसी (PUC) प्रमाणपत्र घेणे आवश्यक आहे. जे भारतातील मोटार वाहने उत्सर्जन आणि प्रदूषण नियंत्रणाचे निकष पूर्ण करणारे प्रमाणपत्र आहे.

हवा (प्रतिबंध आणि नियंत्रण) कायदा, 1986 :-

हवा (प्रदूषण प्रतिबंध आणि नियंत्रण) कायदा, 1986 देशातील सभोवतालच्या हवेची गुणवत्ता रिक-वून ठेवण्यासाठी निर्माण केला गेला आहे. या काय-दयाद्वारे उद्योग व कारखान्यांतून उत्सर्जनाचे नियंत्रण केले जाते, ज्यायोगे हे उत्सर्जन घातकारक पातळी पेक्षा कमी ठेवले जाते. या कायद्यामध्ये अशीही तरतूद आहे की प्रदूषण नियंत्रण मंडळे प्रदूषण करणारे औद्योगिक उपक्रम करणाऱ्या परवानगी नसलेले काही भाग चिन्हांकित करू शकतात.

हवा प्रदूषण कायद्यातील तरतुदीचे कोणी उल्लंघन केल्यास तो गुन्हा ठरतो आणि अशा व्यावसा-यिकाला किंवा त्या व्यक्तीला हवा प्रदूषित केल्याबद्दल फौजदारी खल्ल्यांना सामोरे जावे लागते. या कायद्या नुसार परिश्रम राहणाऱ्या प्रत्येक वापरकर्त्याला प्रदूषण मंडळाच्या अधिकार्यांनी जेव्हा विचारले असेल तेव्हा माहिती घेणे बंधनकारक आहे.

विश्लेषण :-
√ दवेच्या गुणवत्ता निर्देशांक

हा गुणवत्ता [√] विशिष्ट ठिकाणाची दवा प्रदूषणाची पातळी क्वचितो दवेच्या गुणवत्तेचे माहिती जनतेला सांगण्यासाठी शासनातर्फे या निर्देशांकाचा उपयोग केला जातो. जसा हा निर्देशांक वाढतो, तसा सार्वजनिक आरोग्याचा धोका वाढत जातो.

निष्कर्ष :-

- दवा प्रदूषण म्हणजे काय त्याची संकल्पना काय आहे याबाबत माहिती मिळवली.
- दवा प्रदूषणाचा पर्यावरणावर कोणता परिणाम घेतो याबाबत माहिती मिळवून तिचे संकलन केले.
- दवा प्रदूषणामुळे पर्यावरणावर होणारे घातक परिणाम कमी करण्यासाठी करण्यात येणाऱ्या उपाय-योजनांची अधिक सहाय्यता घेणे शक्य झाले.
- दवा प्रदूषणाची कारणे, आणि दवा प्रदूषण होण्यास कारणीभूत ठरणारे घटक याबाबत सविस्तर माहिती संकलन केले.
- दवा प्रदूषण रोखण्यासाठी शासनाचे केलेल्या उपाय योजना माहित करून घेतल्या.

नाव :- जाधव सुरज साठेदेव

कॉलेज :- विठ्ठल (दाजी) पाटील आर्ट्स,
कॉमर्स & सायन्स महाविद्यालय
सोलापूर -

विषय :- दैवी प्रदूषण प्रकल्प

वर्ग :- बी. कॉम - II

सीट नं. :- 33919

वर्ष :- 2021-2022

प्रकल्प कार्याचे सुद्धे

अनु. क्र.	घटक	पान क्र.
1.	प्रकल्प विषय निवड र प्रस्तावना	
2.	विषयाचे संहत	
3.	प्रकल्प कार्य उद्दिष्टे	
4.	प्रकल्प कार्यपद्धती	
5.	निरीक्षण	
6.	साहित्याचे विश्लेषण	
7.	निष्कर्ष	

ध्वनी प्रदूषण प्रकल्प

प्रस्तावना :-

NAUSEA या लॅटिन शब्दापासून NOISE या शब्दाची उत्पत्ती झाली आहे. या शब्दाचा अर्थ विनाकारण किंवा अप्रिय आवाज असा होय. ज्याच्यामुळे अश्वस्थता येते. चुकीच्या वेळी चुकीच्या ठिकाणी चुकीचा आवाज म्हणून ही संकल्पना परिभाषित केली जाऊ शकते.

जेव्हा आवाज हा गोंगाटामध्ये रुपांतरित होते तेव्हा त्याचा प्राणी, पक्षी आणि मानव यांच्या क्लवण संस्थेवर विपरित परिणाम घडून येतो. जगासहतील शहरी भागांसमूह्ये ध्वनी प्रदूषण हे सार्वजनिक आरोग्यावर आणि स्वास्थ्यावर परिणाम करणारे प्रमुख घटक म्हणून ओळखले गेले आहे.

ताढत जाणारे ध्वनी प्रदूषण आणि पर्यावरणावर होणारे त्याचे शारीरिक परिणाम यांमुळे आज ध्वनी प्रदूषणाबाबत सवर्णि अधिक साहित्य जाणून घेणे आज महत्वाचे ठरत आहे. म्हणून आज ध्वनी प्रदूषण म्हणजे काय?, ध्वनी प्रदूषणास कारणीभूत ठरणारे घटक, तसेच ध्वनी प्रदूषण कमी होण्यासाठी केल्या जाणाऱ्या उपाय योजने तसेच परिशरतील ताढते ध्वनी प्रदूषण या विषयाबाबत सविस्तृत साहित्य पाहणाऱ आहोत.

ध्वनी प्रदूषण म्हणजे आपण ज्या वातावरणात राहतो त्या वातावरणातील आवाजामुळे होणारे प्रदूषण. ध्वनी प्रदूषण हे प्रामुख्याने वाहतूक, बांधकाम, अवजड यंत्रसामग्री आणि नागरी वसाहती यांसारख्या मानवी कामांमुळे होते.

जेव्हा जेव्हा आपल्या शरीरातल्या आवाजाची पातळी परवानगी असलेल्या मर्यादेपेक्षा जास्त आवाज बनते तेव्हा त्याला ध्वनी प्रदूषण विलंबे जाते. आवाजाची तीव्रता डेसिबल मध्ये मोजली जाते. आणि 70 डेसिबलच्या आसपास मोजलेला कीणताही आवाज वैद्य आवाज मानला जात नाही. परंतु जर आवाज 70 ते 75 डेसिबलपेक्षा जास्त असेल तर त्याचा मानवी आरोग्यावर आणि पर्यावरणावर वांझीर परिणाम होतो. ध्वनी प्रदूषणाचे मानवी आरोग्यावर अनेक वांझीर परिणाम होतात जसे की निद्रानाश, एकाग्रता आणि कार्यक्षमतेची कमतरता, तणाव, हृदय व रक्तवाहिन्या संबंधी रोग इ. शींगणाच्या परिस्थितीत राहणारे लोक वांत झोप घेऊ शकत नाहीत आणि अनेकदा चिडचिड आणि तणावग्रस्त असतात.

ध्वनी प्रदूषण म्हणजे काय

ध्वनी प्रदूषण हे एक प्रकारचे असे प्रदूषण आहे जो थोडे पर्यावरणावर परिणाम करत नाही परंतु आपल्या पर्यावरणातील लोकांच्या आणि सजीवांच्या ऐकण्याच्या क्षमतेवर विपरीत परिणाम करते. ध्वनी प्रदूषण मानसिक आरोग्यावर परिणाम करते आणि एखाद्या विशिष्ट डेसिबलच्या पलीकडे आवाजाच्या पातळीवर जास्त प्रमाणात आढळल्यास एखाद्या व्यक्तीचे नाजूक संतुलन बिघडते.

ध्वनी प्रदूषणात कुमच्या सजीवांच्या सर्व सीढ्या आवाजाचा समावेश आहे, वाहनांच्या एडवॉर्टिसमुळे, कारखान्यांमधील अवजड यंत्रसामग्रीमुळे आणि कधीकधी, कुमही विमानतळ किंवा रेल्वे स्टेशनजवळ राहत असल्यास ट्रेन आणि विमानांचा आवाज. नाऊटर्निकर आणि उच्च श्र्मिकसमूहून येणारे धडधडणारे आवाज ही शुद्धा कारणे आहेत.

सहत्व :-

ज्या वेगाने आज सर्वत्र ध्वनी प्रदूषण पसरत आहे, त्याचा विचार केला तर येत्या काही वर्षांत आपल्या परिसरात ध्वनी प्रदूषणामुळे अनेक लोकांना कानाचे आणि मानसिक आरोग्यावर वांझीर परिणाम होतील अशी भिती निर्माण झाली होती. ध्वनी प्रदूषणाची पातळी आज अनेक ठिकाणी वाढताना दिसत आहे. त्यामुळे ज्या ठिकाणी ही पातळी जास्त आहे त्या परिसरात राहणाऱ्या लोकांमध्ये ऐकण्याचे आणि चीड चीड हीणे आणि मानसिक आरोग्यावर परिणाम होणे यांसारखे ध्वनी प्रदूषणाचे परिणाम दिसू लागले आहेत.

ध्वनी प्रदूषणाची पातळी अशीच वाढत राहिली तर ज्या ठिकाणी ध्वनी प्रदूषण होत आहे त्या परिसरातील जैवविविधतेला धोका निर्माण होऊ शकतो. त्या परिसरातील पक्षी, पक्षी यांवर परिणाम होऊन त्यांची त्या परिसरातील संख्या कमी होण्याचा धोका निर्माण होतो. हे सर्व यांबवायचे असल्यास वाढत जाणारे प्रदूषण रोखण्यासहिचा उपाय योजना करणे गरजेचे आहे. आधुनिक यंत्रे, वाढत जाणारे वाहनांचे प्रमाण, वाढती कारखान्यांची संख्या यांच्या आवाजाबाबत अत्ताच योग्य ती नियमावली तयार करून किंवा आहे त्या नियमावलीचा योग्य ती अंमलबजावणी करणे सहत्वाचे आहे.

वाढत जाणारे ध्वनी प्रदूषण आणि पर्यावरणावर होणारे त्याचे वांझीर परिणाम यांमुळे आज ध्वनी प्रदूषणाबाबत अंभी शरुनी अधिक माहिती जाणून घेणे आजच्या जीवनात महत्वाचे ठरत आहे. म्हणून आज 'ध्वनी प्रदूषण' या विषयाबाबत शक्तिशर माहिती करून घेणे महत्वाचे आहे. ध्वनिप्रदूषणामुळे मानसिक आणि शारीरिक श्वाश्या या दोघांवर परिणाम होते. ध्वनिप्रदूषणामुळे शारीरिक व मानसिक ताण वाढते, मनुष्या चिडचिडा आणि आक्रमक होते. त्याला सोप लागत नाही म्हणून त्याचे मानसिक संतुलन विघडते व माणूस वेडापिडा होते. ध्वनिप्रदूषणामुळे शक्तदाब वाढते व दृश्याशेडाना आमंत्रण मिळते.

ध्वनी प्रदूषण प्रकल्पाची उद्दिष्टे :-

● ध्वनी प्रदूषण म्हणजे काय ? ते समजून घेणे .

● वाढत्या ध्वनी प्रदूषणामुळे पर्यावरणावर कोणते परिणाम होतात त्याची अविस्तर माहिती जाणून घेणे .

● ध्वनी प्रदूषण होण्यामागे कोणती कारणे आहेत त्यांचा अभ्यास करणे .

● ध्वनी प्रदूषण कमी करण्यासाठी ज्या योजनेचा जाणाऱ्या उपाय योजनांवाबत अविस्तर माहिती घेणे .

● ध्वनी प्रदूषणाबाबत सरकारने केलेले नियम आणि कायदे थाबाबत माहिती घेणे .

● ध्वनी प्रदूषणाबाबत माहिती सर्वांना मिळवून देणे ध्वनी प्रदूषणाबाबत जनजागृतीस मदत करणे .

ध्वनी प्रदूषण प्रकल्प कार्यपद्धती :-

'ध्वनी प्रदूषण' या विषयाचा प्रकल्प करित असताना प्रकल्पाची साहित्य निव्विण्यासाठी सी क्षेत्रमेळ, प्रश्नावली या कार्यपद्धतीचा अवलंब केला. तसेच अनेक दैनिक वर्तमान पत्रांत आलेल्या बातम्या आणि लेख यांचा उपयोग केला आणि वे वेवसाईट वर उपलब्ध असलेल्या साहित्याचा वापर करून प्रकल्पाबाबत साहित्याचे संकल्पन केले. प्रकल्प विषयानुसार वाढत चालले ध्वनी प्रदूषण आणि त्यामुळे होत असलेले दुष्परिणाम आणि ध्वनी प्रदूषण कमी करण्यासाठी करण्यात येणाऱ्या उपाय योजनेचा या मुद्द्यांचा अवलंब केला.

प्रकल्पाची अधिक साहित्य निव्विण्यासाठी सी परिसरातील काही व्यक्तींना प्रश्नावली द्वारे वाढत चाललेल्या ध्वनी प्रदूषणाबाबत प्रश्नावली द्वारे प्रश्न विचारण्यात आले. आणि त्याद्वारे प्राप्त झालेल्या साहित्याचा प्रकल्पमध्ये समावेश करण्यात आला. त्याचबरोबर पर्यावरण विषयक पुस्तकांचा आवाज घेऊन प्रश्नावलीतून तयार झालेल्या मुद्द्यांबाबत सविस्तर साहित्याचे संकल्पन केले.

परिेशरातील लोकांना विचारण्यात आलेल्या प्रश्नावलीचा नमुना :-

सर्वेक्षण ठिकाण : नेहरु चौक.

नमुना : परिेशरातील व्यक्तींना विचारलेली प्रश्नावली.

परिेशरातील मी या प्रकल्पाची माहिती जाणून घेण्यासाठी प्रश्नावली आणि मुलाखत अभ्यासपद्धतीचा अवलंब केला आहे. वर्षानुवर्षे वाढत चाललेली ध्वनी प्रदूषणाची पातळी, त्यामुळे परिेशरात वास्तव्य करणाऱ्या लोकांना आणि प्राण्यांवर होणारे परिणाम, त्याचबरोबर ध्वनी प्रदूषण कमी करण्यासाठी केल्या जाणाऱ्या आयोजना इत्यादी मुद्दे हे या प्रश्नावली आणि मुलाखत माध्यमातून स्पष्ट होतील.

सर्वेक्षणाची प्रश्नावली खालीलप्रमाणे :

१। तुमच्या परिेशरातील ध्वनी प्रदूषणाची पातळी वाढली आहे का ?
→ हो.

२। वाढलेल्या ध्वनी प्रदूषणामुळे तुमच्या परिेशरात दुष्परिणाम होत आहेत का ?
→ हो.

3) वाहनांच्या आवाजामुळे ध्वनी प्रदूषणाची पातळी वाढत आहे का ?

→ हो.

4) ध्वनी प्रदूषणाची पातळी कमी व्हावी यासाठी परिश्रम निघसावली तथाच केली आहे का ?

→ हो.

5) शासनाच्या ध्वनी प्रदूषणाच्या नियमांचे पालन केले जाते का ?

→ नाही.

6) शाळा, रुग्णालये या परिश्रम ध्वनी प्रदूषणाची पातळी योग्य राखली जाते का ?

→ नाही.

7) परिश्रम पर्यावरणाची काळजी घेतली जाते का ?

→ नाही.

8) ध्वनी प्रदूषणाचा परिश्रमितात प्राण्यांवर परिणाम झालेला आढळला का ?

→ हो.

ध्वनी प्रदूषणाची कारणे :-

- शहरांमधील सभोवतालच्या आवाजाची पातळी ही प्रामुख्याने मानवनिर्मित कारणांमुळे वाढत चालली आहे.
- आधुनिक तंत्रज्ञानाच्या विकासातील प्रमुख तोंडा म्हणजे ध्वनी प्रदूषण आहे.
- आवाजाची तीव्रता ही दारू लोकवस्तीच्या क्षेत्रांमध्ये उदा. महानगर, औद्योगिक क्षेत्रे, विमानतळ, वस्त्यांक, रेल्वे स्टेशन इत्यादी ठिकाणी जास्त असलेले आढळते.
- अवजड यंत्रसामग्रीचा उच्च गतीमुळे औद्योगिक क्षेत्रांमध्ये विविध तीव्रतेने ध्वनी निर्माण होतात, त्यामुळे ध्वनी प्रदूषणात भर पडते.
- बांधकामाच्या ठिकाणी जि तंत्रे वापरली जातात, तसेच वाहनांचे आवाज, इ. ध्वनी प्रदूषणास कारणीभूत घटक आहेत.

ध्वनी प्रदूषणाचे परिणाम :-

- ध्वनी प्रदूषणामुळे प्राणी तसेच मानवाच्या आरोग्यावर विपरित परिणाम होत असलेले आत्तापर्यंतच्या शंभोधनातून सिद्ध झाले आहे.
- सततचा ध्वनी हा मानवाच्या मानसिक तसेच शारीरिक दृष्ट्या परिणाम घडवून आणत असतो.
- तीव्र आवाजामुळे लहान मुलांचे शारीरिक आणि मानसिक आरोग्यात बिघाड निर्माण होतो.
- सततच्या आवाजामुळे वृद्ध व्यक्तींचा शक्तदाब वाढून त्यांच्या आरोग्यावर विपरित परिणाम होतो.
- ध्वनी प्रदूषणामुळे माणसांसमष्टी क्षवणशक्ती कमी होणे, शक्तदाब वाढणे, तणाव यांसारखे शारीरिक परिणाम दिसून येतात.
- वेदना, सबसब, उलट्या यासाठी शुद्धा ध्वनी प्रदूषणाच कारणीभूत आहे.
- ज्या उद्योगांसमष्टी सतत धात्रांच्या आवाज असतो त्या ठिकाणी काम करणाऱ्या लोकांच्या वर्तनात बदल घडून येतात. उदा. चिडचिड, डोकेदुखी, चक्कर येणे, उदासीनता, इ.

ध्वनी प्रदूषण नियंत्रित करण्याचे उपाय .

● ज्या ठिकाणी ध्वनी प्रदूषण होण्यास प्रारंभ होतो तेथेच त्याला रोखले गेले पाहिजे .

● जास्त आवाज निर्माण करण्याची साधने / तसेच झाडा प्रभावीपणे बदलणे , कंप कमी करण्यासाठी क्लॅम्पे योथय कुशन , यंत्राचे होणारे घर्षण कमी करण्यासाठी वेळेवेळी ग्रीसिंग आणि योथय सायलन्सर चा वापर करणे हे ध्वनी प्रदूषणाच्या उगम स्थानावर करता येण्यासारखे उपाय आहेत .

● जास्त आवाजाच्या ठिकाणी ध्वनीरोधक भिंती , छत , आणि वारे बांधून कारखान्यांतून बाहेर पडणाऱ्या आवाजावर नियंत्रण मिळवले जाऊ शकते .

● जास्त आवाजाच्या यंत्रावर काम करणाऱ्या कामगारांना कानातील इअर प्लग उपलब्ध करून देणे गरजेचे आहे .

• वनस्थानक, रेल्वे, शेटेगान, विमानतळ आणि औद्योगिक क्षेत्रांतून निवासी इमारती बांधण्याचे पाळवे.

• शार्वजनिक ठिकाणी वापराच्या जागांच्या लाऊंड स्मिकर्सच्या वापरावर योग्य ते नियमन केले पाहिजे.

• वाहनांच्या इंजिनमधून येणारा आवाज कमी करण्यासाठी वाहनांची वेगवेगळी देखभाल करणे गरजेचे आहे.

• जे लोक पर्यावरण संरक्षण कायद्याचे उल्लंघन करत त्यांच्यावर कठोर कारवाई केली गेली पाहिजे.

• हयित पट्टे विकसित करून विविध प्रजातींच्या वृक्ष लावण्यामुळे औद्योगिक इमारती इतर गोळा कमी होण्यास मदत होते.

ध्वनी प्रदूषण प्रकल्प निरीक्षण

सर्वेक्षणानंतर लोकांकडून मिळालेला प्रतिसाद खालील तक्त्यामध्ये दर्शविला आहे :-

- 1) कुमच्या परिसरातील ध्वनी प्रदूषणाची पातळी वाढली आहे का ?
- 2) वाढलेल्या ध्वनी प्रदूषणामुळे कुमच्या परिसरात दुष्परिणाम होत आहेत का ?
- 3) वाहनांच्या आवाजामुळे ध्वनी प्रदूषणाची पातळी वाढत आहे का ?
- 4) ध्वनी प्रदूषणाची पातळी कमी व्हावी यासाठी परिसरात नियमावली तयार केली आहे का ?
- 5) शासनच्या ध्वनी प्रदूषणाच्या नियमांचे पालन केले जाते का ?
- 6) शाळा, रुग्णालये या परिसरात ध्वनी प्रदूषणाची पातळी घोक्या राखली जाते का ?
- 7) परिसरात पर्यावरणाची काळजी घेतली जाते का ?
- 8) ध्वनी प्रदूषणाचा परिसरातील प्राण्यांवर परिणाम झालेला आढळला का ?

9) या ठिकाणी पर्यावरणाचे रक्षण होण्याच्या दृष्टीने नियम पाळले जातात का ?

10) पर्यावरणाची हानी होऊ नये म्हणून या ठिकाणी काही नियमावली तयार केली आहे का ?

प्रश्न क्रमांक

प्रतिशत

हो

नाही

1.

80%

20%

2.

70%

30%

3.

75%

25%

4.

40%

60%

5.

90%

10%

6.

50%

50%

7.

60%

40%

8.

45%

55%

9.

80%

20%

माहितीचे विश्लेषण

ध्वनी प्रदूषण ही एक वास्तविक समस्या आहे जी मानवी आरोग्यासाठी आणि पर्यावरणासाठी धोका निर्माण करते. ध्वनी प्रदूषणामुळे अनेक आरोग्य समस्या उद्भवू शकतात, ज्यात कानदुखी, डोकेदुखी, चिडचिडपणा, तणाव, झोपेचा त्रास आणि श्रवणशक्ती कमी होणे यांचा समावेश होतो. ध्वनी प्रदूषणामुळे प्राण्यांमध्ये देखील विविध आरोग्य समस्या उद्भवू शकतात.

ध्वनिप्रदूषण म्हणजे प्राणी, मनुष्य, शत्रू यांच्यामुळे वातावरणात निर्माण झालेल्या व इतर मनुष्य किंवा प्राणी यांना बाधा पोचविणाऱ्या आवाजांमुळे निर्माण झालेली स्थिती. ध्वनिप्रदूषणाचे मुख्य स्रोत परिवहन प्रणाली, आवाज करणारी यंत्रसामग्री, लोकांचा ओंठाळ, वाढत्या आवाज तडोरे असे आहे. या अतिशक्तिशाली गाड्यांचे हॉर्न, सायलन, फटाके, गिरेण्यांचे मोर्चे, ध्वनिवर्धकांचे आवाज, रेडिओ - दूरचित्रवाणी संचालन बाहेर पडलेले आवाज या सर्व गोष्टी ध्वनिप्रदूषण वाढण्यास मदत करतात. विविध मीडियांमुळे आवाजाचा ओंठाळ वाढला आहे. त्याचा विपरीत परिणाम दिसून येतो.

निष्कर्ष

ध्वनी प्रदूषण नियंत्रण कक्षासाठी खालील उपाययोजना करणे आवश्यक आहे :-

- वाहनांच्या आवाजावर नियंत्रण ठेवणे .
- औद्योगिक उपकरणांसहून उत्सर्जित होणाऱ्या ध्वनिवर नियंत्रण ठेवणे .
- बांधकामादरम्यान होणाऱ्या ध्वनिवर नियंत्रण ठेवणे .
- मजोश्रम उपकरणांचा वापर मर्यादित करणे .
- उंच आवाजाने बोलणे थांबणे .

ध्वनी प्रदूषणाबद्दल जागरूकता निर्माण करणे देखील आवश्यक आहे . लोकांना ध्वनी प्रदूषणाच्या हानिकारक परिणामांबद्दल माहिती देणे आवश्यक आहे .

नाम :- आटपाडकर दिशा दत्तात्रय

कॉलेज :- विठ्ठल (दाजी) पाटील कला,
वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय,
सलगेर,

विषय :- पर्यावरण प्रदूषण : एक
सामाजिक समस्या

वर्ग :- बी. कॉम - II सेम - (IV)

परिक्षा क्र. :- 33037

वर्ष :- 2021 - 2022

अनुक्रमणिका

अनु. क्र.	धर्क	पान. क्र.
1	हास्तावना	1
2	संशोधनाची उद्दिष्टे, संशोधन पद्धती	2
3	पथावरण प्रदुपणाची कारणे	4
4	पथावरण प्रदुपणाचे प्रकार	5
5	पथावरणाच्या वाढत्या वापराचे परिणाम	7
6	व प्रदुपण निष्कर्ष	10

पर्यावरण प्रदूषण : एक
सामाजिक समस्या

भरतावना

पृथ्वीवरील जीवसृष्टी ज्या विशिष्ट अधिवासात, नैसर्गिक परिस्थितीत जगत त्या सर्व पार्श्वभूमीला सामोवून पथावरण अस म्हणले जाते. पथावरणातच सजीवांची निर्मिती, वाढ, स्वरूप, अस्तित्व या गोष्टी अवलंबून असतात. काहीवेळा पथावरणामध्ये नैसर्गिक किंवा मानवकारणांमुळे सजीवांना काही गोष्टी बाधक ठरतात. मानव आणि पथावरण यांचा घालपट संबंध मानवाच्या पृथ्वीवरील अस्तित्वापासून आहे. मानव आणि पथावरण यांच्यातील नाते दुहेरी समजले जाते. पथावरणाचा मानवावर जसा परिणाम होतो तसेच मानवाचाही पथावरणावर परिणाम होतो, मानवाच्या स्वार्था, लोभा व आतंरिक प्रवृत्तीमुळे पथावरणाचे गुणवत्ता जगभर भय होत आहे.

सजीवसृष्टीच्या दृष्टीने अन्न, पाणी, हवा, वसातिस्थान या प्राथमिक गोष्टी आवश्यक असतात व त्या योग्य प्रमाणात उपलब्ध असणाऱ्या पथावरणात सजीवसृष्टीचे एक सुरक्षितपणे चालते. अशा सुरक्षित पथावरणात सजीवांना प्रति-कृत किंवा आलेपट ठरणाऱ्या हलकाय प्रवेश इ. झाल्या-त पथावरण सजीवांच्या दृष्टीने बाधक ठरते. "मानवील मुद्दाम अथवा लकळत दाकाउ अथवा वाया गेतले पदाय पथावरणात साड्यामुळे सजीवसृष्टीच्या दृष्टीने आवश्यक असलेल्या हवा, पाणी, भ्राम या हलकात प्रतिकूल परिणाम व लईत होऊन सजीवांना उपमाठा पेण्यासाठी जेव्हा ते बाधक होतात व त्यांची गुणवत्ता व शुद्धता कमी होते. त्यास प्रदुषण असे म्हणतात."

संशोधनाची उद्दिष्टे

- ① प्यावरण प्रदूषण लिमिण होव्यामागील कारणांचा शोध घेणे.
- ② प्यावरण प्रदूषणाच्या प्रकारांचा आढावा घेणे.
- ③ प्यावरणाच्या वाढत्या वापराच्या परिणामांचा आढावा घेणे.

संशोधन पध्दती

प्रस्तुत संशोधन हे प्रामुख्याने दुय्यम स्त्रोतांवर आधा-
रीत असून यामध्ये प्रामुख्याने प्रकारांत, अप्रकाशीत
लिखित, संदर्भग्रंथ, मासिके, साप्ताहिके, लिखांकालिके,
प्यावरणासंबंधित वेगवेगळे अहवाल, इंटरनेट इत्यादी.
दुय्यम स्त्रोतांचा आयाग करण्यात आलेला आहे.

प्रदूषण ही आजची जागतिक समस्या आहे. कालाच्या
आघात वाढत्या लोकसंख्येवर वारंवार वाढत्या गरजांच्या
पूर्वभावात अपेक्षित प्यावरणसंबंधी वारंवारित ताण दितसेवितर
वाढत आहे. अर्थविकास या प्याथाले जिवनविकास
करण्यासाठी मानवाची आविरेत धडपड मात्र विवाहलित
आहे. उद्योगधंद्यांसाठी आवश्यक कच्चा माल
जालण्यासाठी लाकूड, इमारती लाकूड व वनोपजाची
गरज मागातल्यासाठी मोठ्या प्रमाणात वनोपजाची
तोड होत आहे. प्यावरणाचा आरिग्याकडे फारसे
लक्ष न दिल्याने परिस्थितीची स्वामातिके संतुलन
हळत आहे. प्यावरणात लिमिण होणाऱ्या किवा
कच्चा जाणाऱ्या अणयकरिक पदार्थांना दुषितके
अस वलणतात.

दूषितकांमुळे पथावरण दूषित होण्याच्या क्रियेला प्रदूषण असे म्हणतात.

आध्यात्मिक परामुळे तंत्रज्ञानाची प्रगती त्वरित होऊन व संवदाचा अभ्यास होण्याची नवी दालने खुली झाली, गेल्या चार-पाचशे वर्षात मानवाने या संपदांची मजसोक्त नथलुट केली व आर्थिक, सांस्कृतिक प्रगतीचे टप्पे गाठले. तथापि वेफिकरीमुळे मानवी हस्तक्षेपाचा परिणाम तंत्रज्ञान व प्रदूषणाच्या प्रश्नात मानवीसहित सर्व प्राणिवांना आस्वेत्त अथवा अंतर्गत ह्या उबरठ्यावर आपून अभि केले आहे. गेल्या शतका-पावून पृथ्वीचे तापमान लक्ष्णु वाढत असल्याने शास्त्रज्ञांच्या लक्ष्णु आत आहे. डॉ. माथकुव आपून लक्ष्णु या तज्ञान CO_2 ची वाढ येल्या 40 वर्षात शंभर टक्यांनी वाढले अशा मिति व्यक्त केला आहे. म्हणून प्रदूषणाचा प्रखल नटि न घेतली गेल्या-स पृथ्वी ला एक निजीक वृत्त होण्यास तेल लागणार लोही.

प्रादुर्भाव प्रदूषण प्रकार

प्रादुर्भाव ज्या माध्यमात घडते त्यावरून प्रादुर्भाव पुढील प्रकार पडतात.

① हवा प्रदूषण

पृथ्वी भोवतीच्या वातावरणात 78 टक्के नायट्रोजन, 21 टक्के ऑक्सिजन, 0.3 टक्के कार्बन डाय ऑक्साईड तसेच अतिशय लहान मोठे अणू असतात. साज्यासाठी हवा वायू एक आवश्यक असतात. एक सामान्य व्यक्ती दिवसातून 22000 वेळी श्वास घेते. ज्या श्वासेत किलोग्रॅम वायू गूळल करता. वायुची ही मात्रा मानवांश्वासे गूळल केल्या जाणाऱ्या मोजक्या व पाणी थापेच्या कितीतरी पटीने अधिक आहे. वर्तमान स्थितीत अस्तवित अशा आध्यात्मिक तिकासांमुळे वायु प्रदूषण त्रि वातिल वाढत चालत आहे.

② जल प्रदूषण

कोणत्याही व्यक्तीसाठी पाणी जीवन आहे. जमीनवरील 71 टक्के पाण्याची केवळ तीन टक्के पाणीच वाड आहे. पाण्यामध्ये वेगवेगळी प्रदूषके मिश्रित होत असल्यामुळे पाण्याच प्रदूषण होत, " पाण्यात प्रदूषण होणाऱ्या किंवा निमाणा झालेल्या जमीनच्या प्रदूषकांच्या आस्तीत्वातून जल प्रदूषण म्हणतात.

3 दिल्ली प्रदूषण

दिल्ली प्रदूषण ही एक पर्यावरणातीलच महत्त्वाची समस्या असून, दिल्लीच्या गोगाटामुळे मानवास समस्या वेदना होऊन मन लचक होतं. लकाशा वाढला आवाज, गोगाट, घ्यात लादमाधुय लाही. जो लिझाभाशकु आहे, घ्यामुळे एकाग्रता मग पावता व कायान उडयळा येता.

4 भूमी प्रदूषण

भूमीचा मुक्त व आतवकी वापर केला जात असल्यामुळे भूमिप्रदूषण किंवा मृदाप्रदूषण मोठ्या प्रमाणात आढळून येत. वृक्षांची मोठ्या प्रमाणात तोड होत आहे त्यामुळे मानवी जितासाठी किंवा मानवांना आपले अस्तित्व कायम ठरण्यासाठी नैसर्गिक साधनसंपत्तीचा आतवकी व सतत उपयोग केला जात असल्यामुळे वनसंपत्तीचा नशि मोठ्या प्रमाणात होत आहे.

5 सागरा प्रदूषण

वाढत्या औद्योगिकरणामुळे तगवमेळ्या प्रकारचा औद्योगिक कचरा, प्रदुषित पाणी खाडीत व समुद्रात सोडल्यामुळे सागरा पाणी प्रदुषणामुळे जलचर आणि मानवी आरोग्यास धाका उल्लू करत असत, तर त्यास सागरा प्रदुषण अस म्हणतात.

प्यातिरणाच्या वाढत्या वापराचे परिणाम व प्रयत्न

① जलविविधतेचा व्हास

वाढत्या लोकसंख्येसाठी अन्नाची तरतूद याचा अर्थ लक्षात घेऊन प्यातिरणाचा माठ्या प्रमाणात शेतीत रूपांतर झाले. झालेला आहे. जलवसाय 43 टक्के उष्ण कटिबंधीय शुष्क भागात व 45 टक्के समशीतोष्ण कटिबंधीय रूपांतर व मिश्र जंगल भागात केले. तरातर, शेतीत रूपांतरित केले गेले आहेत तर मंगलवने ही सागरा जलशेतीत रूपांतरित केले गेले आहेत.

कुवा तिकारसाठी आवश्यक समजले गेलेले रेत व अन्य प्राथमिक सुविधा (उष्ण जलसिंचन, कातव भूभागाला छेदतात त्यामुळे लवज्याच्या मुक्ती जातवा- लीस व लवज्याच्या प्रजातीच्या प्रसारित अडथळा निमाणा होता. जेथे लवज्या रसातापासून अन्नाची तरतूद केले जाते. तेथे उत्पादन व मासेमारीच्या काळात तिशिट पद्धतीचा प्रजातीचा रचलेवर माठा परिणाम होतो.

② घोकादायक व घातक दिकाउ पद्धतींचा संघर्ष

संयुक्त राष्ट्र प्यातिरणा कार्यक्रमाच्या अहवालांनुसार - रसायन ही इंग्लिश जीवनाची भाग आहे. सध्या लवज्या लाखातून अधिक रसायन वापरात असून त्यामुळे जगाभरात कामधडे, व्यापार वाढून अधिक भरभराट होत आहे. अनेक लवज्या आर्थिक क्षेत्र नाही जेथे रसायन मालत्वाची मुमिका लक्षात नाहीत

(3) मंत्राचा (नायदोलनचा) अर्थ

नायदोलन तरा तिवारी लाही, पण त्याची वातावरण व जलयि परिस्थिती यामधील आतिरिक्त प्रमाणातील उपरिती ही समस्या आहे. याच प्रमुख कारण म्हणजे खतांचा वापर होय. खतात वापरलेल्या खतांचे फार थोड्या प्रमाणातील खत ही प्रत्यक्षात पिकाच्या वाढीसाठी वापरली जातात. आतिरिक्त खत जमिनीतील पाण्यात व किनारी भागात मिश्रळी जातात. आतिरिक्त प्रमाणातील नायदोलनमुळे परिस्थिती रचना बदलते. काही प्रजाती नायदोलन वाढला घनात्मक प्रतिकार व वेतात तर काही प्रजाती अदृश्य होतात. खतांचा प्रभाव मागणी 2050 मध्ये सुमार 65 टक्के वाढणार असून त्यामुळे वातावरणात व जलसाठ्यात त्याच प्रमाण दुपटीत वाढणार आहे.

(4) टाकाऊ पदार्थ साचत राहणे

कचरा ही मुल समस्या लाही, कारण ती निश-
 गातीत कचरा मालाच्या यकृत पुन्हा मिश्रळीत जातो.
 मानवाचे कचरा निमित्तीय प्रमाण निशगाती कचरा
 सामावून शिचतला जाण्याचा प्रमाणातके असून
 तर कचरा ही समस्या वजत लाही मात्र कचरा
 टाकाय जागी साचत राहणे व त निशगयिका
 ने मिश्रळी यामुळे समस्या निमित्त होतात.

5) महाराष्ट्राचा आम्लिकरण

पृथ्वीवरील महाराष्ट्राचा आम्लता वाढण्याची प्रक्रिया म्हणजे महाराष्ट्राचा आम्लिकरण होय. गेल्या शतकात मानवी वातावरणात झालेल्या काबल डायऑक्साईड व कार्बन डायऑक्साईड निम्मा काबल डायऑक्साईड महाराष्ट्राच्या नद्यांमध्ये व शरवरीमध्ये तिरधळला आहे त्याची पाण्याची आम्लिकता होय. त्यामुळे महाराष्ट्राचा आम्लता वाढला आहे. 1751 ते 1994 च्या दरम्यान जगाच्या महाराष्ट्राच्या आम्लतेत जवळपास 30 टक्के वाढ झाली. वाढवत्या आम्लतेचा सागरी जीवांतर परिणाम होतो. याचा परिणाम म्हणजे सागरी अक्षांश साखळ्यांना धोका उत्पन्न होतो.

6) हवामान बदल

मानवी कृतीमुळे कार्बन डायऑक्साईड व शर वारितगुळ वायु उत्सर्जन हे सध्या हवामान बदलाचे प्रमुख कारण आहे. कार्बन डायऑक्साईड प्रमुख शर म्हणजे जीवांतर इंधनाचे ज्वलन 2000 ते 2009 ले दशक सर्वाधिक उष्ण म्हणून नोंदले गेले. गेल्या शतकातील सर्वाधिक तापमानाच्या आधिक्य हदराला झाली. हवामान बदल, मानवी ज्याच्या सर्वाधिक सामना करतो त्या वातावरणीय बदलांशी संबंधित आहे. हवामान बदल, सामाजिक आर्थिक परिणाम खुप मोठे असण्याची शक्यता आहे.

निष्कर्ष

प्यावरणाचा मानवावर जसा परिणाम होतो तसच मानवाच्या प्यावरणावर परिणाम होतो, मानवाच्या स्वाधा, लोभा व आतंरका हेतुतामुळे प्यावरणाचे गुणवत्तेचा जगभर धूय होत आहे. कोणत्याही प्रदेशातील जैविक प्यावरण हा सजावासाठी साधनसामग्रीचे अजमात ठेव असतो. या हेत्याचा वारशालेक व जतन ही स्वस्वी मानवी पिढ्यांचा आजुबुजुला जवा-वेदारी आहे. धडुषण ही आजची जागतिक समस्या आहे कोणत्या आधीन वाढत्या लोखसंशुधवरावर वाढत्या गरजांच्या पूतसाठी उपलब्ध प्यावरण - संपदा - वरील. ताण दिवसेंदिवस वाढ आहे अथतिरुस व प्यायान जनविकास करण्यासाठी मानवाची आतंरत धडपड मात्र विशालिन आहे उद्योगधंद्यासाठी आवश्यक कच्चा माल, जाळण्याच्या लाकूड इमाशती लाकूड व तनापजांची गरज भागावण्यासाठी माध्यममाणावर जमलाच्या ताडू होत आहे. प्यावरणाच्या आशय्याकडे फरस न्याय. ज दिव्याने पारिसरवाच स्वाभातिक संतुलन ठळत आहे. गल्या शतकापासून पृथ्वीव तापमान हेकूळी वाढत असल्याच शास्त्रज्ञांच्या जलस आले आहे. ज. माथकल आपलू लेंमर या तज्ञान CO_2 ची वाढ यत्या 40 तजात शंभर हेकथानी वाढेल अशी मिति व्यक्त केली आहे. म्हणून धडुषणाची दखतू लाट न घेतली गेल्यास पृथ्वी लो एक निजाक मूट होण्यास वेळ लाव-जार नाली. प्यावरण धडुषण निमान होण्यामागी लोखसंशुध्या वाढ, उद्योगाकरण, जगततीडे शस्त्र-करण, अशे आहे.